

TOPLUMSAL İŞBÖLÜMÜ

Dr. Turan Genç*

GİRİŞ

İnsan, bilinç, idrak ve irade sahibi bir varlık olarak, evreni anlama, doğal olayları ve çevreyi kavrama yeteneğine sahiptir. Bu özellikleriyle, güvenli, mutlu ve refah içinde yaşamak, maddi ve manevi varlığını geliştirmek ister. Bunun için toplumsal yaşam biçimlerini ve kültürü oluşturmuştur. Toplumsal yaşam, insanlar arasında çeşitli ve sayısız ilişkileri içerir. İnsanın, toplumun değer ve inançlarını benimseyerek oluşup geliştiği, yani toplumsallaştığı, bu anlamda insanın, "biyo-kültürel ve sosyal bir varlık"¹ olduğu bilinmektedir. Böylece "insan, bir yandan bilinçli olarak toplumsal sözleşmeye katılırken, öte yandan kişisel çabalarını örgütsel amaçlara yönelterek aynı anda kendi amaçlarını da gerçekleştirebileceğini"² düşünmektedir.

Çağdaş toplum düzeninde tek başına gereksinmelerini giderme olanağı görülmeyen insanın, başkalarıyla belirli ilişkiler içerisinde işbirliği ve işbölümü yapması zorunlu görülmektedir. İnsan, toplum içerisinde belli grupların üyesi olarak yaşamak zorundadır. İnsan, bir ailenin, bir arkadaş grubunun, bir derneğin, işyerinde bir çalışma grubunun üyesi olarak yaşamını sürdürür. Üyeler arasında ortak amaçlar, çıkarlar ve bunları gerçekleştirme çabaları bulunur.

Toplum, kendi varlığını korumak ve sürdürmek üzere, ortak amaç ve çıkarlarını gerçekleştirmek için, düzenlenmiş etkinlikleri, üyeleri arasında işbirliği, işbölümü ve dayanışma bulunan, ortak kültürü, coğrafi bir yeri ve sürekliliği olan, kurumlaşmış karmaşık ilişkiler bütünü olarak ifade edilmektedir.³

İnsan gereksinmelerinin sınırsız, bunları karşılayacak kaynakların ise kısıtlı olduğu bilinen bir gerçektir. Sınırlı kaynaklarla mal ve hizmet üretimi, etkili bir işbölümünü gerektirir. Bir ülkenin kalkınması, o ülke insanların güç ve yeteneklerini etkili bir biçimde kullanarak geliştirmelerine bağlıdır. "Doğal kaynakları bulmak ve kullanmak, sermayeyi yatırıma çevirmek, teknolojiyi

* Emniyet Genel Müdürlüğü APK Uzmanı.

¹ Selahattin Ertürk, *Eğitimde "Program" Geliştirme*, (Ankara: Yelkentepe Yayınları, 1975), s. 31.

² Kurthan Fişek, *Yönetim*, (Ankara: SBF Yayınları, 1975), s. 64.

³ Özer Ozankaya, *Toplumbilim*, (Ankara: Tekin Yayınevi, 1986), s. 3.

geliştirmek, tüketim malları üretmek ve ticari ilişkileri sürdürmek bu alanlarda yetişmiş insan unsuruna bağlıdır.”⁴

Bir işletme ya da kurumda birden çok insan birlikte çalışıyorsa, en iyi sonuç, bu kişiler arasındaki işbölümü ile alınabilir. Eğitimin uzmanlığı, uzmanlığın da verimliliği artıracığı bilimsel araştırmalarla anlaşılmıştır. Kit kaynaklarla hizmetlerin hızlı, etkili, verimli ve ucuz bir biçimde yerine getirilmesi toplumların üzerinde önemle durduğu konulardan biridir.

İŞBÖLÜMÜNÜN TANIMI VE KAPSAMI

İşbölümü, insanlık tarihi kadar eskidir. İnsanın varoluşu ile nüfus ve verimlilikteki artışlar sonucu, aralarındaki dayanışma ve işbölümü de kendiliğinden oluşmuştur. İnsanlar belki de farkına varmadan etkisi altında kaldıkları bu yasanın bilincine, toplum bilimlerinin gelişmesiyle varmışlardır.

Toplumsal yaşamın amacı, insanların güvenliğini sağlamak, refahını artırmak ve onları mutlu kılmaktır. Bu amaca ulaşmak için toplumda çatışma ve savaşma yerine uzlaşma ve paylaşmayı egemen kılmak gerekir. Eşitliğe, kardeşliğe ve özgürlüğe dayanan çağdaş toplum düzeninde hızla değişen ve gelişen teknoloji, benzer yaşam biçimleri yaratarak işbölümü ile bireyin daha başarılı ve verimli olmasını gerektirmiştir.

Bir tanım vermek gerekirse, *işbölümü*, yapılması gereken işin, birbirini izleyen bir dizi işleme bölünerek herkesin mümkün olduğu kadar basitleştirilmiş bir iş yapmasını sağlayacak biçimde dağıtılması olarak tanımlanabilir. Kısaca işbölümü, yapılması gereken işin, insanlar arasında bölüştürülmesi olarak ifade edilebilir. Böylece, hem işi yapanların uzmanlaşması ve ustalaşması gerçekleşecek, hem de üretilen mal ve hizmetler herkesin ortak ürünü sayılacağından örgütte verimlilik artacak, hizmette sürat ve etkinlik sağlanmış olacaktır. Örgütün varoluş nedenleri Herbert Hicks tarafından şöyle açıklanmaktadır.

Örgütler, toplumsal olarak ulaşılabilecek amaçlara cevap vermek için oluşurlar. İnsan, sınırlı yetenekleri ile tek başına yapmakta güçlük çektiği işleri, örgütler aracılığı ile daha etkin bir biçimde yapabilir. İşin, uzmanlaşmış birden çok kişi tarafından yapılması hem zamandan tasarruf sağlar, hem de kısa zamanda çok iş yapılmış olur. Ayrıca insanın, kendinden önce yaşamış olanların bilgi, görgü ve deneyimlerinden yararlanması gerekir. Bu da modern bir eğitim düzeni ile bilginin aktarılması biçiminde olur.⁵

İŞ BÖLÜMÜNÜN OLUŞUM VE GELİŞİMİ

İşbölümü, insanın varlığı ile ortaya çıkmış ve gelişmiş bir olgudur. Ünlü

⁴ Kemal Kaya, *İnsan Yetiştirme Düzenliiz*, (Ankara: Nüve Matbaası, 1974), s. 87.

⁵ Herbert G. Hicks, *Örgütlerin Yönetimi*, Çev. Osman Tekok v.d., (Ankara: San Matbaası, 1975), s. 10-18.

iktisatçı Adam Smith'in 1776'da ve Emile Durkheim'in 1893'de ortaya koydukları işbölümü incelemeleri, bu konuda ilk ve önemli bilimsel çalışmalardır. İşbölümü bugün, sanayide, tarımda, yönetimde, ekonomide, politikada, bilim ve sanatta, kısaca her yerde kendini göstermektedir. Günümüz iktisatçıları işbölümünü, ilerlemenin başlıca etmeni ve toplumların üstün bir yararı saymaktadır. İşbölümü ile bir grup insanın kişisel nitelik ve yenenekleri birbirini tamamladığı için bu insanlar birbirlerine sevgi, saygı ve sempati duyarlar. Aralarında birlik ve dayanışma meydana gelir. Bu dayanışma, Durkheim'in "Toplumsal İşbölümü" adlı eserinde, benzerliğe dayanan mekanik dayanışma ve işbölümüne dayanan organik dayanışma kavramları ile açıklanmaktadır.⁶ Durkheim, toplumlarda işbölümü arttıkça benzerliğe dayanan mekanik dayanışmanın zayıfladığını, onun yerini işbölümüne dayanan organik dayanışmanın aldığını belirtmektedir.⁷

Klasik iktisatçılara göre işbölümü, insanların refah ve mutluluklarını artırmak isteğinden doğmuştur.

Tekniğin tüketimi, işletmelerde nitelikli insan çalıştırmayı zorunlu kılar. Bu da, çeşitli mesleklerin temellerini öğrenmeyi sağlayan ve genel bilgi veren genel eğitim yerine, bir mesleği tam olarak öğreten mesleki eğitimi gerektirir.

Bir işletmede, üyeler arasındaki işbirliği ve dayanışma, bazen işletme sınırlarını da aşarak, insanların, ulusların ve hatta kıtaların karşılıklı bağımlılığını önemli bir duruma getirir. Böylece, bir ülkedeki ekonomik güçlükler, bir toplum içindeki bozukluk ve yoksulluklar diğer ülkeler ve toplumlarda da kısa zamanda önemli etkiler ve yansımalar uyandırır.

Yönetim biliminde "Klasik Görüş" olarak anılan düşünceye göre uzmanlık, verimliliğin temelini oluşturur. Gulick'e göre, belirli sayıda insan birlikte çalışıyorsa en iyi sonuç, bu kimseler arasında işbölümü yapıldığı takdirde elde edilir.⁸ İş yapanların uzmanlaşması ile verimliliğin büyük ölçüde artırılacağı, bilimsel yönetimin kurucusu sayılan Frederick Taylor tarafından da ortaya konmuştur. Adam Smith'in görüşlerinden etkilenen Taylor, işin parçalara ayrılarak her parçanın verimliliğinin ölçülebileceğini ve böylece verimliliğin daha fazla artırılacağına belirtmiştir.⁹ Taylor'un bilimsel işletmecilik ilkeleri, işin analizini, araç ve gereçlerin standart duruma getirilmesini, işçilerin seçimi ve eğitimini, üretimle oranlı ödemeyi, işlevsel ustabaşılığı kapsıyordu. Taylor ve onu izleyenler için, yüksek kâr ve verimlilik, iyi bir yönetimin başlıca ölçüsü sayıldı.¹⁰ Modern bürokrasinin kurucusu sayılan Max Weber de bürokrasiyi, uzmanlaşmış yeteneklerin kullanımı için uygun bir araç olarak görmüştür.

⁶ Nurettin Şazi Kösemihal, *Durkheim Sosyolojisi*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1971), s. 58-65.

⁷ Aynı, s. 66.

⁸ Edmund P. Learned ve Audrey T. Sproat, *Örgüt Kuramı ve Politikası*, Çev. Gencay Şaylan, (Ankara: TODAİE Yayınları, 1972), s. 6.

⁹ Kaya, *Ön. Ver.*, s. 49-51.

¹⁰ Ziya Bursalıoğlu, *Eğitim Yönetiminde Teori ve Uygulama*, (Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, 1974), s. 16-17.

Klasik görüş sahipleri, örgütün insan ilişkileri yönünü ihmal etmişler, örgütte doğal grupları, liderleri, bireyler arası ilişkileri, kişilik, moral ve güdüleme gibi iç ve dış davranış etkenlerini dikkate almadıklarından insan ilişkileri görüşü ve bu iki görüşü birleştiren sistem yaklaşımı ortaya çıkmıştır. Böylece insana uzmanlaşmış makine gibi bakan görüş yerine, uzmanlaşmış insana değer veren, insanın diğer insanlar ve çevresi ile etkileşim halinde olduğunu benimseyen görüşler önem kazanmıştır.

Toplumsal yaşamda çok rastlanan işbölümü örneklerinden bazıları aşağıda özet olarak açıklanmaya çalışılmıştır.

AİLEDE İŞBÖLÜMÜ

Aile toplumun temel kurumlarından biridir. Bireyin toplumsallaşmasında, toplumsal değer ve normların oluşmasında ve korunmasında önemli bir işlevi vardır. Tarihsel gelişimi içerisinde, çeşitli aile tipleri görülmekle birlikte, modern aile, anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan tek evliliğe dayalı çekirdek aile tipidir. Kadın erkek eşitliğine, ahlâka ve hukuka dayalı laik bir kurumdur. Ailede, bireylerin düşünce ve söz söyleme özgürlüğüne geniş ölçüde yer verilir.

Ailenin temel işlevleri, kurumun birliğini korumak ve neslin devamını sağlamaktır. Aile, üyelerine belli davranış biçimlerini kazandıran, toplumda görülen bazı davranış örneklerini denetleyen en güçlü toplumsal kontrol kurumlarından biridir. Aile, beslenme, korunma, barınma, sağlıklı yetiştirme ve eğitim görevlerini yerine getirir. Bunlar arasında, sahip olunan çocukları eğiterek onlara meslek ve kişilik kazandırmak ailenin en önemli işlevlerinden biridir.¹¹

Özgürlükçü demokratik yönetimler, kadının toplumda ve ailede söz sahibi olmasını sağlamıştır. İnsanlarda bulunan çeşitli nitelikler birbirini tamamladığı, başka bir deyişle aralarında işbölümü bulunduğu için birbirlerine sempati duyarlar. Böylece iki ya da daha çok insan, birbirinin eksiklerini tamamlayarak bir dayanışma meydana getirirler. Evlilik hayatındaki uyum, bir yandan düşünce ve duygulardaki birliğe, öte yandan kadınla erkek arasındaki ayrılığa ve birbirini tamamlama özelliklerine dayanır. Görülüyor ki işbölümü, bireyleri farklılaştırarak aralarında kuvvetli bir dayanışma meydana getiriyor.¹²

EĞİTİMDE İŞBÖLÜMÜ

Eğitim, "bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla istendik değişme meydana getirme süreci"¹³ olarak tanımlanmaktadır. Bireylerin davranışlarında meydana getirilen bu değişmeler sonucunda toplumun da değişeceği kuşkusuzdur. Böylece eğitim, toplumsal, ekonomik, siyasal ve yönetsel

¹¹ Doğu Ergil, *Toplum ve İnsan*, (Ankara: Turhan Kitabevi, 1984), s. 198.

¹² Kösemihal, *Ön.Ver.*, s. 60.

¹³ Ertürk, *Ön. Ver.*, s. 12.

değişme ve gelişmeler için gerekli ve zorunlu görülmektedir.¹⁴ Eğitimin, iyi bir yatırım olduğu, eğitilmiş insanın verimi önemli ölçülerde artırdığı¹⁵ herkesin üzerinde anlaştığı bir konudur. Eğitim, ailede başlar, okulda ve işyerinde devam eder. Günümüzde eğitim, daha çok okullarda ve işyerlerinde yapılmaktadır. Bireyler için eğitim, yüksek bir yaşam düzeyi elde etmenin, toplum için gelişme ve demokratik bir siyasal yaşamın başlıca yolu olarak görülmektedir.¹⁶

Çağdaş toplumlarda eğitim, yalnız bireylerin yükümlülüğü değil, aynı zamanda toplumun da görevidir.

Eğitimin amaçlarını şöyle özetlemek olanağı bulunmaktadır.¹⁷

1. Eğitim, bireylere bilgi, beceri ve davranış kazandırarak meslek sahibi olmalarını sağlar.
2. Eğitim, bireylere demokratik, laik değerleri ve toplumsal yaşamda üstlenecekleri görevleri öğretir.
3. Bireylere, akılcı düşünme alışkanlığı kazandırarak yeniliklere açık, hoşgörülü bir düşünce ve davranış yapısı yerleştirmeye çalışır.
4. Bilimi, sanatı ve teknolojiyi geliştirir.
5. İşgücü için gerekli potansiyeli sağlar.
6. Yeni teknik buluşların çabuk ve kolay uygulanmasını sağlar.
7. Ülke içinde ve uluslararası alanda girişimci işgücü potansiyeli geliştirir.
8. Teknik, ekonomik ve politik kararları verme durumunda olanlara gerekli bilgi ve beceri kazandırarak yanlış kararlar verilmemesini sağlar.

Bu amaçlar, eğitimin ekonomik, toplumsal, siyasal ve yönetsel gelişmede ne denli önemli olduğunu göstermektedir. Nitekim, okumuşluk düzeyinin çok yüksek olduğu toplumlarda, kişi başına düşen gelir ve gelişmişlik düzeyi de o derece yüksek olmaktadır.

İŞLETMEDE İŞBÖLÜMÜ

İşletmeler, verim ve kârlılık esasına dayalı kuruluşlardır. İşletmede verimin artırılması işbölümü sayesinde mümkün olmaktadır. Bu nedenle işletmede işler, bölünebildiği kadar küçük parçalara bölünerek üretimde hız ve verimlilik artırılmaya çalışılmaktadır.

İnsanın daha mutlu, güvenli ve refah içinde yaşayabilmesi için işletme ve

¹⁴ Kaya, *Ön. Ver.*, s. 11.

¹⁵ Mahmut Âdem, *Türk Eğitiminin Ekonomik Politikası*, (Ankara: Bilim Matbaası, 1977), s. 14.

¹⁶ Ozankaya, *Ön. Ver.*, s. 324.

¹⁷ Y. Kemal Kaya, *Eğitim Yönetimi*, (Ankara: TODAİE Yayını, 1979), s. 6-7.

örgütlerin daha hızlı, etkili, verimli, ucuz ve ekonomik bir biçimde çalışmaları gerekir. Bu amaçla yapılan araştırmalar işletmede verimliliğin artırılmasına önemli katkılarda bulunmuştur.¹⁸

KAMU YÖNETİMİNDE İŞBÖLÜMÜ

Kamu yönetimi, insanların bir araya gelerek kendilerini yönetecek birimleri kurmaları ile başlar. Yönetim, örgütte çalışanların işbirliği davranışları ile ilgili olduğuna göre, kamu yönetimi de devlette ya da ona bağlı kuruluşlarda çalışan birey ya da grupların davranışları ile ilgili olur. Kamu yönetimini, devletin merkez ve taşra kuruluşları, yerel yönetimler, kamu iktisadi kuruluşları ve uluslararası kuruluşlar olarak bölümlere ayırmak mümkündür.¹⁹

Nüfusun hızla artışı ve toplum yapısındaki değişmeler, tarımsal toplum yapısından sanayi toplumuna geçiş, devletin, güvenliği ve adaleti sağlama, vergi toplama, eğitim, sağlık gibi geleneksel görevlerine yeni görevler eklemiştir. Bugünkü kamu yöneticisi, ekonomist, hukukçu, kimyacı, istatistikçi, mühendis gibi uzman bir kişi olabilmektedir.

Devlet, toplumsal düzenin kurallarını koyar ve uygular. Bunu yapmak için çeşitli kurumlar kurar, toplumsal amacı gerçekleştirmek için gereken örgütlenmeyi yapar. Etonomik ve toplumsal kalkınmayı gerçekleştirmeye çalışır. Sanayileşmenin gerektirdiği düzenlemeleri yapar. İnsanların mutlu, güvenli ve refah içinde yaşamalarını sağlayacak önlemleri alır.

TOPLUMDA İŞBÖLÜMÜ

Bir toplumun yaşayabilmesi için, gereksinmelerinin karşılanması ve sorunlarının çözülmesi gerekir.²⁰

Toplumsal yaşamın varlığı ve sürekliliği için yerine getirilmesi gereken bazı temel işlevler vardır. Neslin sürdürülmesi, yeni üyelerin toplumsallaştırılması, bireylerin yaşama bir anlam ve amaçla bağlanması, mal ve hizmetlerin üretim ve dağılımı, toplumsal düzenini sağlanması gibi işleri yerine getiren öğelerin uyumlu bir bütünlük oluşturması gerekir.

Toplumun varlığı, onu oluşturan nüfusun yenilenmesine bağlıdır. Toplumsal yaşamın temel ögesi olan uyum ve dayanışma, bireylerde oluşan ortak, bilgi, duygu, inanç ve isteklerin varlığına bağlıdır. Bu bilgi ve duygular, birlikte doğup büyüyen bireylerde oluşturulabilir. Eğitim ve öğretim yani yeni nesillerde davranış değişikliği yapmak, ailede, okulda, çevrede ve işyerinde amaçlı bir düzenleme ve bireyin toplumsallaşması sonucu meydana gelir.

¹⁸ Bursalioğlu, **Ön.Ver.**, s. 16-57.

¹⁹ Ergun, **Ön.Ver.**, s. 5-6.

²⁰ İbrahim Ethem Başaran, **Yönetim**, (Ankara: Gül Yayınevi, 1989), s. 11.

Toplumun varlığı ve sürekliliği, kendisine bir düzen vermek için oluşturduğu kurallara uyulmasına bağlıdır. Toplumsal kuralları çiğneyenler, toplumda bir yaptırım ile karşılaşmıyorsa o toplumda çözümler başlar.

Toplumsal yaşamda işbölümü, mesleki uzmanlaşma, üretimin bölümlere ayrılması ve görevlerin dağıtılması olarak belirmektedir.

Toplumsal işlevler ve onları yerine getiren öğeler birbirine bağlı olarak işler. Birinin aksaması ya da bozulması halinde toplumsal yapının tümünde aksamalar olur ve toplumsal yapı işlemez duruma düşer.

Toplumda mal ve hizmetlerin üretimi, dağıtımı ve tüketimi her türden işletmeler ve meslek örgütlenmeleri ile mümkün olmaktadır. Toplumda gereksinmelerin karşılanması işbölümünü gerekli kılar. Toplumu oluşturan bireylerin toplumda gereksinim duyulan meslekleri yapmaları genel olarak toplumda işbölümü olarak adlandırılır. Başka bir deyişle, toplumun mutlu, güvenli ve refah içinde yaşayabilmesi için, işin bölünmesi ve herkese yapabileceği bir iş verilmesi gerekir. Böylece, toplumsal yaşamın gereği olarak işbölümü, işbölümünün sonucu olarak da çeşitli meslekler ortaya çıkmıştır.

BİLİMDE İŞBÖLÜMÜ

Bilim, insanın evreni anlayabilme, çevresinde olup biten olayları kavrayabilme ve kendisini etkileyen güçleri kontrol altına alabilmesi için edinilen bilgi ve sistemli bir bilgi üretme çabası olarak tanımlanabilir. Bilim, bilgi, bilimsel düşünce ve bilimsel yöntem olarak da düşünülebilir. Bilimsel düşünce, yaratıcı, sistemli ve sorun çözmeye yönelik amaçlı bir düşünce olarak nitelendirilebilir. Bilim, dünya ve onu çevreleyen doğal olaylar arasındaki ilişkileri bulmaya, yorumlamaya, genellemeler yapmaya, bunlardan yasalar, ilkeler çıkarmaya ve gelecekte olacakları tahmin etmeye yönelmiş bir çalışmadır. Bilim, gözlem, deney, tecrübe ve araştırmaya dayanır.²¹

Toplumsal sorunların çoğalması ve bilginin giderek farklılaşan, uzmanlaşan ve sayıları artan alanlarda bağımsız sayılabilecek bir biçimde yoğunlaşması yeni bilim dallarının doğmasına neden olmuştur. İnsanın mutlu yaşaması, geçmişte yaşanan hatalara düşülmemesi, geçmişten edinilen bilgi ve deneyimlerin akıllıca kullanılmasına bağlıdır. Bilim ve teknik sayesinde insan birçok soruyu cevaplandırabilmektedir. insanın kendisi ve çevresi hakkında bilgi sahibi olabilmesi bilim sayesinde mümkün olabilmektedir. Bilim dünyasında bilimleri tanıyabilmek ve daha kolay anlayabilmek için bilimleri sınıflandırmak gereksinimi duyulmuştur. Genellikle bilimler, doğa bilimleri, insan bilimleri ve matematik bilimler olmak üzere üç büyük gruba ayrılmaktadır.

Bilim, akılcıdır. Gözlemler, olgular ve ilişkiler akıl yoluyla analiz, sentez, betimleme ve açıklamaya tabi tutulurlar.

²¹ Saim Kaptan, *Bilimsel Araştırma Teknikleri*, (Ankara: Rehber Yayınevi, 1977), s. 2-6.

Böylece, gözlem, deney, tecrübe ve araştırmaya dayanan bilimin farklılaşarak uzmanlık dallarına ayrılmasına bilimde işbölümü denmektedir.

SONUÇ

Toplu halde yaşamak zorunda olan insanların yaşamlarını karşılıklı sevgi ve saygıya dayalı, güvenli, mutlu ve refah içinde sürdürebilmeleri, büyük ölçüde, aralarındaki dayanışma, eşgüdüm ve işbölümünün etkinliğine bağlıdır.

İşi daha kolay, hızlı, etkili, verimli, nitelikli, ucuz ve ekonomik bir biçimde yapılabilmesi için parçalara bölünmesi ve herkesin mümkün olduğu kadar basit bir işi yapması olarak algılanan işbölümü, modern yaşamın vazgeçilmez bir sürecidir.

Bir işletme ya da kurumda, birden çok insan birlikte çalışıyorsa, mutlaka bir işbölümüne gereksinim vardır.

Nüfusun geometrik, kaynakların ise aritmetik bir dizi ile arttığı ifade edildiği dünyada, üretimde verimliliği artırmanın önemi inkar edilemez. Mal ve hizmetlerin üretiminde etkinlik ve verimliliğin artırılması nitelikli insan gücü ile olanaklıdır. Nitelikli insan yetiştirmenin yolu ise eğitimden geçer. Eğitimin uzmanlığı, uzmanlığın da verimliliği artıracığı yadsınamaz bir gerçektir.

Yapılması gereken işin, birbirini izleyen bir dizi işleme bölünerek herkesin basitleştirilmiş bir işi yapması sonucu hem iş bölümü gerçekleşmiş hem de uzmanlaşma sağlanmış olur. Böylece, işbölümü sayesinde üretilen mal ve hizmetler herkesin ortak ürünü sayılacağından örgütte verimlilik artacak, hizmette hız ve etkinlik sağlanmış olacaktır.

Toplumda işbölümü arttıkça, toplumu oluşturan bireyler birbirlerine karşı duydukları sevgi, saygı ve gereksinimi daha şiddetli duyarak birbirlerine daha sıkı bağlanırlar.

Toplum içinde doğan birey, toplumun duygu, düşünce, inanç, tutum ve değerlerini benimseyerek değişir ve gelişir. Bu toplumsallaşma sürecinde, toplumsal uyum ve dayanışma meydana gelir. Dayanışma içerisinde bulunan bireyler bir bütün oluştururlar. Bütünün amaca erişebilmesi için, genel amacın daha küçük amaçlara bölünmesi gerekir. Bu da ancak toplumsal işbölümü ile gerçekleşebilir.

KAYNAKÇA

Âdem, Mahmut. **Türk Eğitiminin Ekonomik Politikası**. Ankara: Bilim Matbaası, 1977.

Başaran, İbrahim Ethem. **Yönetim**, Ankara: Gül Yayınevi, 1989.

Bursalıoğlu, Ziya. **Eğitim Yönetiminde Teori ve Uygulama**. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayını, 1974.

- Ergil, Doğu. **Toplum ve İnsan**, Ankara: Turhan Kitabevi, 1984.
- Ertürk, Selahattin. **Eğitimde "Program" Geliştirme**, Ankara: Yelkentepe Yayınları, 1975.
- Fişek, Kurthan. **Yönetim**, Ankara: SBF Yayını, 1975.
- Hicks, G. Herbert. **Örgütlerin Yönetimi**, (Çev. Osman Tekok v.d.), Ankara: San Matbaası, 1975.
- Kaya, Yahya Kemal. **İnsan Yetiştirme Düzenimiz**, Ankara: Nüve Matbaası, 1974.
- Kaya, Yahya Kemal. **Eğitim Yönetimi**, Ankara: TODAİE Yayını, 1979.
- Kaptan, Saim. **Bilimsel Araştırma Teknikleri**, Ankara: Rehber Yayınevi, 1977.
- Kösemihal, Nurettin şazi. **Durkheim Sosyolojisi**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1971.
- Learned P. Edmund ve Spröat T. Audrey. **Örgüt Kuramı ve Politikası**, (Çev. Gencay şaylan), Ankara: TODAİE Yayını, 1972.
- Ozankaya, Özer. **Toplumbilim**, Ankara: Tekin Yayınevi, 1986.